

INHOUD

Quest for Cranes
Kranen in Zuid-Oost Brabant en Weert
Documentatiecentrum op de Rijkswerf Willemsoord

2018
nieuwsbrief 1

VOORWOORD

Met genoegen presenteren wij u hierbij alweer de eerste aflevering in 2018 van onze Nieuwsbrief. Bedoeld om u te voorzien van extra informatie over ons kranenerfgoed en de lopende projecten.

QUEST FOR CRANES

De laatste tijd bereiken NedSEK steeds meer vragen van particuliere organisaties of instanties of er ook ergens een kraan beschikbaar is om door hen te herplaatsen als industrieel monument. Meestal één die enigszins lijkt op de kranen die er op de bewuste locatie heeft gestaan.

Nou, het is echt niet zo dat er ergens een magazijn is waar dergelijke machines opgeslagen zijn. Nadat hun economische levensduur voorbij is en het onderhoud meer kost dan de afschrijving e.d. gaan de kranen voor schrootprijs vaak regelrecht naar de Hoogovens. In het meest gunstige

geval, als de eigenaar verscheidene kranen bezit van hetzelfde type, wordt de oudste of slechtste gekannibaliseerd. D.w.z. de edele delen zoals hijs-, zwenk-, top- of rijwerk of elektrische onderdelen worden gebruikt ter vervanging van delen van de nog wel werkende kranen. In veel gevallen is de originele fabrikant allang opgehouden te bestaan en de opvolgers bezitten misschien wel de tekeningen maar niet de kennis en ervaring om reparatiewerk aan de voor hun historische kranen te verrichten. Op een bepaald moment houdt je dus een complete lege kraan over, maar nog wel geschikt om als monument een plaats te krijgen.

Van oud naar nieuw

In de Rotterdamse haven staan nog bij vele overslagbedrijven havenkranen, werkend en niet-werkend, maar ook bij de vele betonfabrieken zoals de Mebin die je overal in Nederland tegenkomt. Locaties waar betrokkenen uitkijken naar een nieuwe, oude kraan zijn: Figeekade in Haarlem, Nijmegen voor een locatie aan de

Waal, het Mercon-Kloos terrein in Alblasserdam voor plaatsing langs het water in het nieuw op te zetten bouwplan en het Fenix complex van de firma Heymans in Rotterdam. Gelukkig worden er ook zonder enige inbreng van NedSEK kranen heropgericht. Zo wil men in Kampen een replica neerzetten van een 5 tons Fairbairn kraan, in Zutphen een dergelijke aan de IJsselkade en in Utrecht (stad) bestaat een initiatief voor een replica van een echte historische kraan met tredmolenaandrijving.

Zoekfunctie

Op zoek werden wij attent gemaakt op een vrijkomende kraan bij de voormalige betonfabriek van Mebin in Leidschendam. Maar hier heeft de gemeente naar wens van lokale actiegroepen de kraan overgenomen om op te knappen en op die locatie weer op te stellen. NedSEK houdt zich dus aanbevolen voor tips over dergelijke kranen, maar ook de nog werkende om zijn kraneninventarisatielijst bij te kunnen werken; Quest for Cranes!

KRANEN IN ZO-BRABANT EN WEERT

Het bestuur van NedSEK gaat regelmatig zelf op zoek naar oude of buiten gebruik gestelde kranen en zo verzamelde het grootste deel van het bestuur van NedSEK zich 18 april jl. 's morgens op het station van Helmond. Speciale gast dit keer was Stephan Sanders, achterklein-kind van de stichter van de Transport-werktuigen- en Machinefabriek v/h G.B. Sanders & Zoon uit Enschede en zeer geïnteresseerd in de Sanders kranen die we van plan waren te aanschouwen. We waren dus in totaal met 5 man, en konden dus net met z'n allen in de wagen van de voorzitter.

de Thole kraan in Helmond

De eerste stop die we maakten was bij de Thole rijdende grijperdraaikraan op de kraanbaan - beide uit 1928 - aan de Kanaaldijk naast de gerestaureerde Cacaofabriek, nu cultureel centrum met horeca. De kraan heeft een hijscapaciteit van 3,5 ton met een radius van 12m, de kraanbaan heeft een totale lengte van ca. 60m. In 2009 dreigde deze kraan inclusief de kraanbaan gesloopt te worden om plaats te bieden aan woningbouw. Op dat moment was de kraanbaan al eigendom van de gemeente en de eigenaar van de kraan, de firma Slits, had de kraan al van de kraanbaan gelicht. Het Kranenproject (voorloper van NedSEK) heeft zich toen

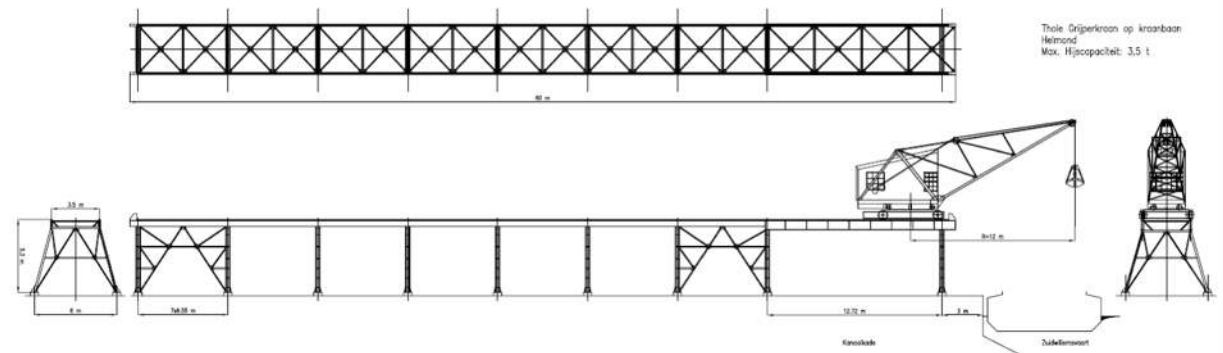
De gerestaureerde kraan (foto Helmig Kleerebezem)

De gerestaureerde kraan (foto Helmig Kleerebezem)

ingespannen en de gemeente duidelijk gemaakt dat dit waardevolle en unieke ensemble alleszins de moeite waard is om te behouden. De gemeente Helmond kwam inderdaad tot voortschrijdend inzicht; ook de kraanbaan, die eerst flink ingekort zou worden, werd op lokatie in de volle lengte gerestaureerd en geconserveerd.

Het machinistenhuis werd vervoerd naar de firma Van de Weert en werd daar mede met behulp van scholieren gerestaureerd en opnieuw in de verf gezet. Het machinewerk werd echter verwijderd. Werken doet de kraan dus niet meer, maar hij staat er weer prachtig bij.

een Sanders kraan in Lieshout

Tot voor kort stond er in Helmond ook nog een Sanders kraan, bij de betonfabriek van Swinkels, die is echter naar elders gebracht. Voor een andere nog actief in gebruik zijnde Sanders kraan togen we naar Lieshout, naar Bouwcentrum Swinkels. Daar zagen we een Sanders 5 tons grijperdraaikraan op rijdend portaal in

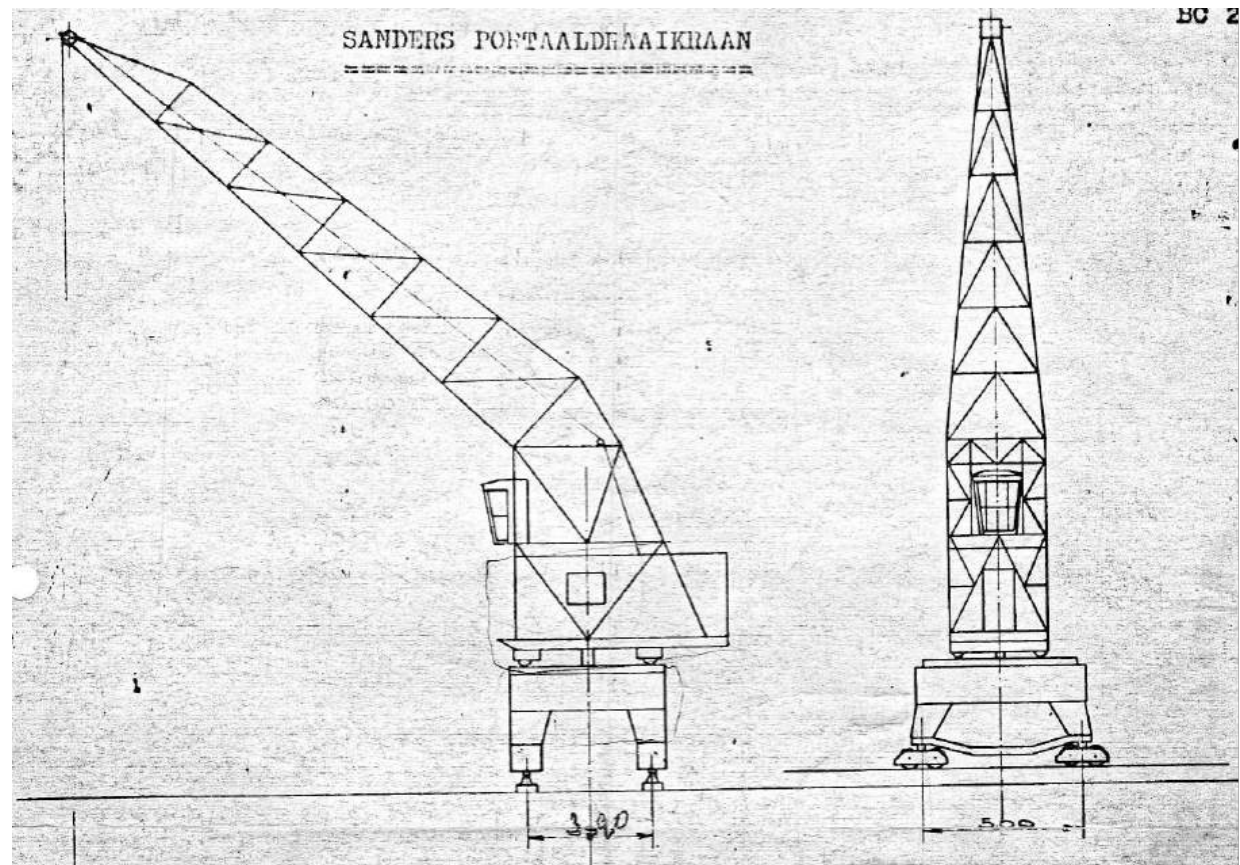

De kraan in actie (foto Stephan Sanders)

actie, bezig met het lossen van grind uit een binnenvaartschip.

Deze kraan, oorspronkelijk in 1963 geleverd aan de Combinatie Havenmond Scheveningen, is via de BATO bij Swinkels terecht gekomen. In de loop van de tijd zijn er wel enige aanpassingen verricht, o.a. de elektrische installatie en de locatie van de bedieningscabine zijn een stuk hoger gemonteerd. De controllers zijn daarbij omgezet naar stuurstroomcontrollers ter

vervanging van de hoofdstroomcontrollers. De kraan stond er goed bij en werkte nog tot volle tevredenheid. Ter plekke werden we hartelijk ontvangen door Tom Swinkels die ons van alle informatie voorzag.

Afdruk van de originele tekening van de Sanders Portaaldraaikraan Portaal

een Sanders kraan in Beek en Donk

Vanuit Lieshout staken we door naar Beek en Donk, alwaar langs de Zuid-Willemsvaart de oudste nog bestaande Sanders kraan staat opgesteld. Het is een stukgoed verrijdbare draaikraan op een kraanbaan. De kraan is kortelings van positie gewijzigd. Stond hij eerst onhandig binnen de hekken van het bedrijf Hitmetaal, nu staat hij langs de

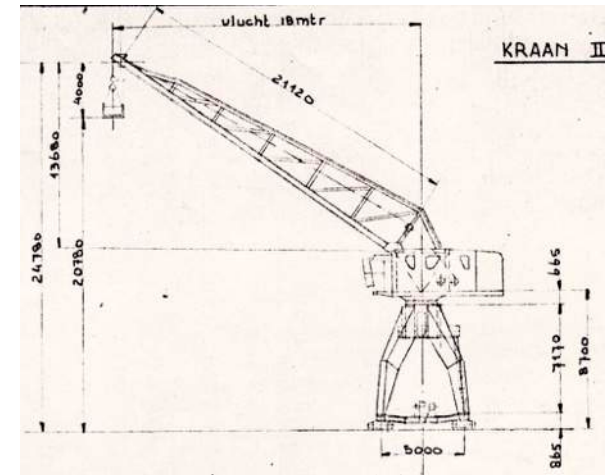
De kraan nog in bedrijf (foto Stephan Sanders)

weg langs het kanaal, tussen vangrail en de waterkant. Oorspronkelijk was de kraanbaan veel langer dan de paar meter waar nu de kraan op rust.

De kraan is gebouwd in 1916 maar door een tekort aan materialen vanwege de Eerste Wereldoorlog werd de installatie pas in 1920 afgeleverd. De max. hijscapaciteit van de kraan was 2500kg bij een radius van 7,5m. De oorspronkelijk eigenaar was de N.V. van Thiel's Draad-Industrie, waarbij de kraan de grondstoffen voor de fabricage van allerlei draadartikelen zoals spijkers moest overslaan vanuit een schip naar het terrein en ook vice versa de tonnen met gereed product uit fabriek in het scheepsruim afleverde. De kraanbaan stak dus over de weg langs het kanaal. De kraan werkt niet meer maar ziet er fris uit onder het beheer van de lokale historische vereniging de Vonder.

Toen was het tijd om ook de inwendige mens te versterken en schoven we aan bij de familie Van Hooff (bij Giel dus) en genoten van de echte Brabantse gastvrijheid door een heerlijke lunch verzorgd door Giel en zijn vrouw Thil. Helaas was Giel daarna niet meer beschikbaar voor het middagprogramma, zij moesten die middag de kinderen en kleinkind afhalen van Schiphol.

Na een lunch die de spreekwoordelijke Brabantse gastvrijheid eer aandeed op

De afmetingen van de kraan

naar Weert waar we de firma Muijs bezochten, een restauratie/reparatiebedrijf van vuil- en afvalcontainers. Uit liefhebberij verzamelt de heer Muijs ook locomotieven, maar Jefko Muijs is ook een kranen liefhebber en hij nam een kraan uit de vestiging in Helmond van Tom Swinkels over. Deze lag dus in een aantal delen op het terrein. De kraan was 5 t x 18m. Muijs beschikt ook over de documentatie van de kraan. We moeten beslist gaan kijken als de kraan opgeknapt en wel opgesteld is.

de hijsinstallatie in Weert

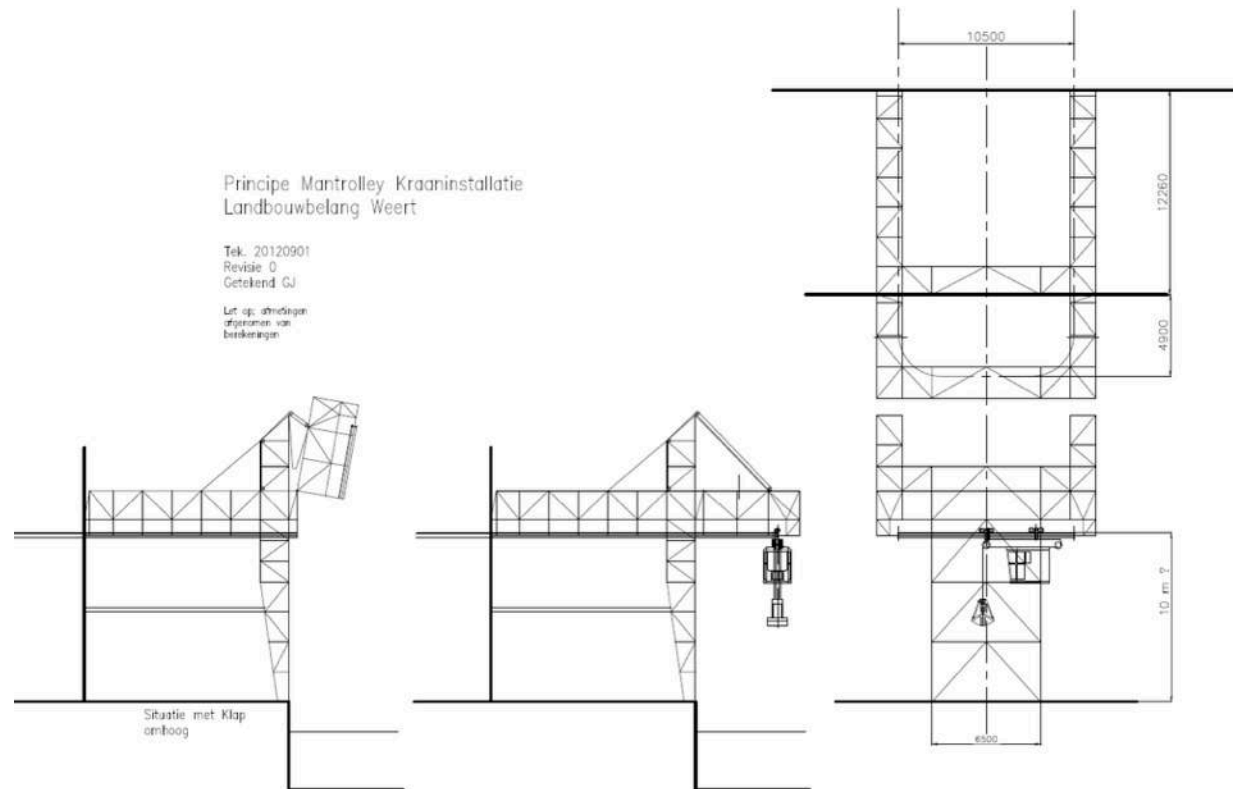
Voor ons laatste bezoek die dag bleven we in Weert: we bekeken de opslag van de hijsinstallatie van het voormalige Landbouwbelang. Deze installatie heeft een monumentenstatus, moest vanwege het slopen van de bedrijfsgebouwen zelf, (tijdelijk) verwijderd worden. Het geheel werd in eerste instantie opgeslagen in Roermond. Bij een eerder bezoek van Gerard aan Roermond was geconstateerd dat de constructiedelen in de open lucht opgeslagen waren. Normaal staat een kraan ook in de buitenlucht, maar hier lagen vrijwel alle delen op hun zij, zodat overal waterverzamelplaatsen ontstaan en dus de corrosie de vrije hand heeft. Ook omdat dit terrein in Roermond gehuurd moest worden, zijn de delen naar de gemeentewerf in Weert vervoerd en zouden daar beschermd worden tegen weer en wind. Verassend dat we de delen nu onbeschermd terug vonden, het corrosieproces zet zich voort en er moet weer iets gebeuren. Een bericht naar de gemeente gaf niet veel hoop, heroprichtingsplannen zijn er wel maar niet tot ieders tevredenheid en het duurt allemaal veel te lang.

De installatie is in 1928 door Sanders geleverd en had een capaciteit van 2,5 ton, na de oorlog verhoogd naar 3,5 ton. In feite is het een rondgaande hangbaan waarbij meerdere mantrolley's met hun

grijper de grondstoffen voor de productie van allerlei kunstmest- en diervoedingsstoffen over de diverse bunkers in de fabriek kunnen verspreiden. Door het rondgaande spoor en diverse wissels binnen in het gebouw konden de trolley's hun rondjes maken. Het gedeelte van de constructie wat zich boven het water bevond, de klap, kon ten behoeve van het mastwerk en tuigage van de binnenvaartschepen omhoog gehesen worden. Op dit moment dus weinig actie bij dit object.

De hijsinstallatie in 1931 (ansichtkaart)

RIJKSWERF WILLEMSOORD

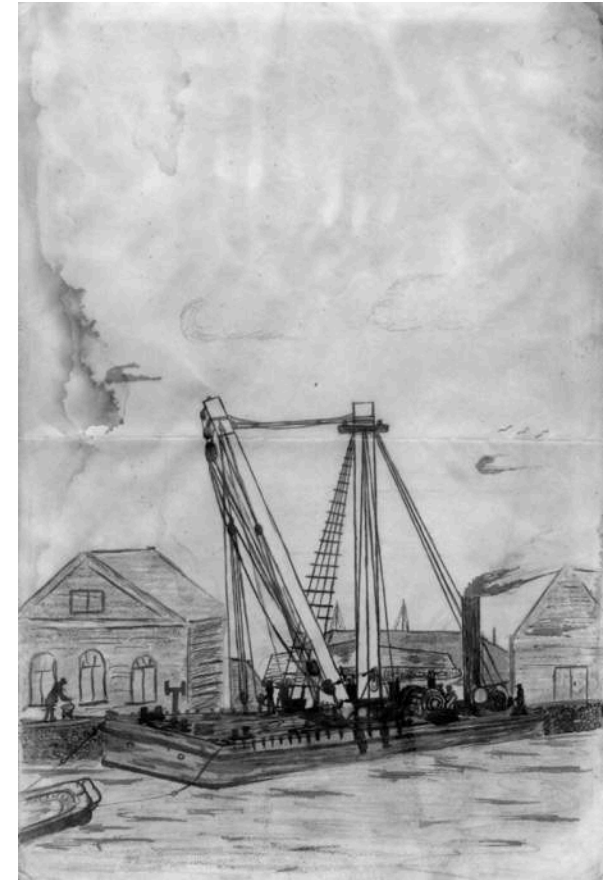
In 2017 heeft onze secretaris Gerard Jacobs, in opdracht van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), een rapport met cultuurhistorische waardestelling gemaakt over de Hensen torenkranen op de voormalige Rijkswerf te Den Helder. Tijdens het onderzoek ter plaatse bleek er naast de torenkranen nog veel meer hijs- en hefgerei op de werf aanwezig en dat er in het verleden ook nog andere hijswerktuigen gebruikt zijn. Daarom toog Gerard 22 maart nogmaals naar Den Helder op zoek naar meer informatie hierover in het Historisch Documentatiecentrum Marinebedrijf op Willemsoord gevestigd in het gebouw Dukdalf.

Het centrum wordt geheel gerund door vrijwilligers en is ook maar op bepaalde tijden open.

In korte tijd kwamen verschillende documenten en fotoboeken op tafel en ontstonden er diverse onderlinge discussies over waar en op welk moment welke kraan stond. De hoeveelheid informatie stond niet in verhouding tot de zeer beperkte copieer- of scanmogelijkheden. Een nieuwe afspraak werd gemaakt en zo stond onze Geard een maand later weer op de stoep, ditmaal vergezeld van Helmig Kleerebezem.

Samen legden ze met behulp van fotografie en scannen de foto's en andere documenten vast. De hoeveelheid informatie is groot, terwijl ook elders - bijvoorbeeld in het archief van de Marinecommandant te Willemsoord - nog wel wat te vinden is. Maar dat is voor een andere keer.

Om alle 'nieuwe' gegevens aan het bestaande rapport toe te voegen is niet wenselijk. Een aparte geactualiseerde publicatie "De kranen van Willemsoord" lijkt meer voor de hand liggend. Daarbij moeten we zien wat en wie we daar mee kunnen bereiken. Alhoewel het waardestellende rapport al een jaar geleden aan het RCE is overgedragen, is daarvandaan nog geen inhoudelijke reactie vernomen. Wellicht dat een opfrissing van het rapport met behulp van de extra informatie opgedaan in het documentatiecentrum daar wat beweging teweeg kan brengen.

Drijvende Bok Witte Lichter

De **Nederlandse Stichting Erfgoed Kranen**, opgericht op 19 februari 2015, is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 62749390.

NedSEK heeft een **ANBI** registratie onder nummer 854942087.

Bankrek: IBAN NL53ABNA0620094222.